

Llumenera, V. *llum* Llumeneres (NL, Andorra), V. *llindar* (LÍMIT) Llumeneret, llumeneta, llumer, llumera, llumet, llumí, lluminar, lluminària, V. *llum* Llumindar, V. *llindar* (LÍMIT) Llumínos, V. *llum*

LLUNA, del ll. LŪNA id. □ 1.ª doc.: orígens (Llull, Jaume I, *CostTort.*).

«Vim lanternes e naus, ⁊ en galees algunes, e coneguem --- que venia l'estol --- e quant venc a la mija nuyt, vim entre naus e galees e tarides bé 30 tro en 40: e faía bela luna, e venc-nos un oreç --- e dixemlos Nós que ab aquel poriem anar a Polença ---», Jaume I (§ 57, Ag., p. 93). Parlant dels dies de la fase de lluna considerats propicis per tallar bé la fusta dels arbres, i al·ludint a bosquíries dels Ports o de Cardó: «los muntaners deven fer la pregunta bona e ben cuyta e leyal --- l'alquitrà, atressí deven fer bo e leyal --- la fusta serrada deven fer bona e leyal, e taylor de luna», *CostTort.* (Ol., p. 72). D'on, general, 'bona ocasió per fer qualsevol treball o ocupació': «Lot, ja vellart, / --- / d'ell conceberen / ses filles drudes; / lo prohomo de Judes, / sa nora --- / d'ell s'empanyà / de dos en una: / tostemps la luna / bona -ls hi par / a treballar / e menar mans, / veu, ab engans, / ésser prenyada», JRoig (*Spill*, 8646).

Com a fases de la lluna, en el Princ., el poble en distingeix sobretot tres: *lluna nova* (que comprèn la lluna invisible i el començament del creixent), *lluna plena* i *lluna vella* (*lūna béya* a StPol de Mar; *béla* cat. occid. Sud, i Tor de Vall Ferrera, *béla* Vall de Cardós) 'el quart minvant'; tanmateix el concepte popular, a la Vall de Cardós, fa arribar la *lluna vella* fins al moment de la lluna invisible, i no diu *lluna nova* fins al començament del quart creixent (1932-4).

Lluna de mel: expressió comuna a totes les llengües romàniques, incloent-hi des del portuguès fins al romanès inclusivament, i també l'angl. *honey-moon* [segle XVI] tradueix la mateixa idea. Ha intrigat el fet que no hi hagi res de semblant en llatí ni en grec, i àdhuc l'alemany diu *flitterwochen* (pròpiament 'setmana de carícies', de l'al. mj. tardà *flittern* 'amanyagar'); i hi ha altres compostos, bastant variats, però tots formats amb 'setmana', en els diversos dialectes alemanys, neerlandesos i escandinaus, i quasi tots formats amb verbs o mots que expressen la idea de 'besar' o 'acariciar' (veg. Kluge-Mitzka, s. v. *flitterwoche*).

S'han cercat diverses explicacions d'aquest curiós tipus de denominació, algunes d'elles basades en el fet que 'lluna' i 'mes' es diuen amb mots quasi iguals (i del mateix ètimon) en les llengües germàniques: d'això s'ha deduït que l'expressió nasqués en la zona de contacte entre el grup romànic-anglès i l'estrictament germànic, i que des del francès o de l'anglès es propagués per calc a les altres llengües romàniques. En italià no apareix fins a 1804, mentre que en francès és més antic (i ja s'hi refereix Voltaire, com a cosa consagrada, el 1748, segons APrati referint-se a una frase semblant del Zend-Avesta). Lingüistes escandinaus han suggerit que l'angl. *honey-moon* podia haver estat degut a un malentès de l'esc. ant. *hjunötsmånadr*, pròpia-

ment 'mes de la nit de bodes' (cpt. amb *nōtt* 'nit' i *månadr* 'mes'), però això obligaria a suposar que la cosa s'hagués propagat a totes les altres llengües des de l'anglès, la llengua més excèntrica del grup.

⁵ Per això Leite de Vasconcelos va suggerir (*Revista Lusitana* xxvi, 302) que només el canvi de *monat/month/månadr/maand*, en *lune*, vagi ser degut a calc del germànic pel francès (per la semblança amb el nom de la lluna: al. *mond*, angl. *moon*, neerlandès *maan*); i que la cosa es propagués des del francès, per una banda, a l'anglès, i per l'altra a les altres llengües romàniques. Idea no desencaminada, si es pot confirmar més des del punt de vista cronològic. Però tampoc no és inconvincent la simple explicació del diccionari anglès d'Oxford: el nom de la lluna s'hi hauria introduït simplement per comparació de la nit de bodes amb la nit de lluna plena, seguida de 'tota una lluna' o moltes nits: en què la mel hi és però va minvant, com la lluna, d'una nit a l'altra (ho comprovaria la cita de l'Avesta, si és exacta, i no inventada per Voltaire).

⁶ Acceptacions secundàries o translàtics. Com que el sol quan està cobert per un núvol quasi transparent, mancant-li la irradiació lumínica, mostra un cercle de color esblaimat i d'aparença no més gran que la lluna, en diuen la *lluna del sol*: «la lluna del sol es pot mirar sense que facin mal els ulls» (DAG.): ho he sentit diverses vegades per muntanya en el Nord del Princ. (quan hi ha boira: «hem d'anar cap allà: no veieu la lluna del sol?»). Diferents les *llunes de sol*, clapets brillants i rodons que es veuen lluir a la superfície de les basses, sota la forra d'un bosc no tan espès que intercepti del tot els raigs solars: com els descriu contemplativament una bella narració de PBertrana: «la meva caseta --- era plena de llunes de sol, de punts brillants, enlluernadors ---» (*Proses Bàrbares*, p. 49). «Secció de l'arbre o de la branca, perpendicular a les seves fibres --- també de la soca», mall. (*CostManc.* I, 140).

⁷ Per diversos costats, figuradament, *lluna* arriba a designar idees de coses falses, impalpables, frívoles, enganyoses, fugisseres: *tenir tal o tal lluna*, humor capritxós, *ser la lluna en un cove*, *lladrar a la lluna*, *demanar la lluna*, *estar a la lluna de València*; d'on *fer llunes* 'fer mancar una cosa subrepticiament' (*AlcM*, § 14): «¿a Santa Coloma (de Queralt) no 's fan llunes?» (que Joan Segura defineix «furts domèstics», *A Estones perdudes*, p. 37). I per a diverses coses de forma més o menys completament circular: a) 'ull d'un pont': *El Pont de les Nou Llunes* al peu de Muro d'Alcoi (1963) etc.; b) nom d'un pati o claustre intern d'un edifici: men. *Sa Lluna* 'l'antic claustre del convent de Sant Diego d'Alaior, que en convertir aquest en casa de veïns, ha quedat com una mena de plaça gran i d'uns quants pisos' (*GrEncicC.*, s. v. Alaior).

⁸ D'on valencià «lluna, por zaguán, y también desván», Sanelo (fº 97); i el derivat *desllunat* m. 'celobert' (*Pensat i Fet*, Val. 1952, p. 27); a Onda m'explicaren el *desllunat* com 'eixida d'una casa', «patio